

**MAKTAB O'QUVCHILARIDA IJODKORLIK QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH
MAQSADIDA TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA INTERFAOL O'QITISH
USULLARIDAN FOYDALANISH**

Badiyev M.M., Shodiyev F.D., Qurbonova M.Sh.
Buxoro davlat universitetining pedagogika instituti

Annotatsiya: *Jamiyatimizdagi o'zgarishlar esa butun ta'lim tizimini yangilash uchun zarur shart-sharoit yaratdi, bu esa yangi mazmun elementlari, yangi ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etish, jahon pedagogik tajribasiga murojaat qilishda o'z ifodasini topmoqda. O'zbekiston Respublikasi huquqiy demokratik jamiyat qurish yo'lidan barobar ekan, o'z fuqarolarining, ayniqsa, yangi jamiyat barpo etishga bel bog'lagan, o'sib kelayotgan yosh avlodning barkamol bo'lib voyaga etishiga aloxida e'tibor qaratmoqda. Tasviriy san'at yordamida bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish - bu faoliyatning turli sohalarini birlashtirgan va o'zaro bog'liq elementlarda namoyon bo'ladigan jarayon hisoblanadi. Tasviriy san'at darslarida interfaol texnologiyalardan tizimli foydalanish quyidagi shaxsiy fazilatlarni rivojlantiradi: fazoviy fikrlash, o'tkir rang tuyg'usi, ko'zning hushyorligi, insonning aql-zakovati sifatlarini shakllantiradi, pirovardida, ular nafaqat ijod qilishda muhim ahamiyatga ega. ob'ektning chizmasi, eskizi yoki modelidir. Bu fazilatlarga, birinchi navbatda, majoziy tasvir va mantiqiy fikrlash kiradi, ular har qanday inson faoliyatida ijodkorlik uchun shartdir.*

Kalit so'zlar: *tasviriy san'at, ijodkorlik qobiliyati, maktab, o'quvchi, interfaol usullar*

**USE OF INTERACTIVE TEACHING METHODS IN VISUAL ARTS CLASSES IN ORDER
TO DEVELOP CREATIVITY AMONG SCHOOLCHILDREN**

Badiyev M.M., Shodiyev F.D., Qurbonova M.Sh.
Pedagogical Institute of Bukhara State University

Abstract: *Changes in our society have created necessary conditions for updating the entire educational system, which is reflected in the development and introduction of new content elements, new educational technologies, and reference to world pedagogical experience. As the Republic of Uzbekistan is on the way to building a legal democratic society, it pays special attention to the development of its citizens, especially the young generation who are determined to build a new society. Development of a child's creative abilities with the help of visual arts is a process that combines various spheres of activity and is manifested in interrelated elements. The systematic use of interactive technologies in visual art classes develops the following personal qualities: spatial thinking, a sharp sense of color, eye vigilance, forms the qualities of human intelligence, ultimately, they are important not only in creativity. is a drawing, sketch, or model of an object. These qualities include, first of all,*

figurative imagery and logical thinking, which are a prerequisite for creativity in any human activity.

Key words: *visual art, creativity, school, student, interactive methods.*

O'zbekiston Respublikasi huquqiy demokratik jamiyat qurish yo'lidan barobar ekan, o'z fuqarolarining, ayniqsa, yangi jamiyat barpo etishga bel bog'lagan, o'sib kelayotgan yosh avlodning barkamol bo'lib voyaga etishiga aloxida e'tibor qaratmoqda. Har bir mamlakatning taraqqiyoti, istiqboli, farovonligi, ma'naviy yuksalishi, jaxonning eng rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin olishi - bilimli, yuqori intellektual salohiyatli, qalbiga va ongiga ezgu fazilatlarini mujassamlagan yoshlarga bog'liq xisoblanib, har jixatdan etuk va barkamol, Vatan taqdiri uchun sitqi dildan xizmat qiladigan, fidoyi, iymonli avlodni voyaga etkazish, oqitishni sifatli va mazmun jixatdan yuqori pog'onalarga olib chiqish avvalo o'qituvchi va tarbiyachi murabbiylar zimmasiga sharaflil va ayni paytda mas'uliyatli vazifani yuklaydi.

Jamiyatimizdagi o'zgarishlar esa butun ta'lim tizimini yangilash uchun zarur shart-sharoit yaratdi, bu esa yangi mazmun elementlari, yangi ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etish, jahon pedagogik tajribasiga murojaat qilishda o'z ifodasini topmoqda. Ta'lim mazmunini yangilash va o'quv jarayonini tashkil etishning yangi shakllarini o'zlashtirishda o'qituvchining boshqa pedagogik voqelikning ishtirokchisi sifatidagi roli ham sifat jihatidan o'zgaradi: bilim translyatori emas, balki o'quv jarayonining tashkilotchisi, rahbari va yordamchisi, talaba va tushunarli haqiqat o'rtasidagi dialog sifatida qurilgan. Maktab o'zining asosiy vazifasi sifatida o'quvchining o'zini o'zi rivojlantirish, o'z-o'zini tarbiyalash, o'zaro munosabat va hamkorlik qilish qobiliyatiga ega, ijodiy va faol shaxsni shakllantirish uchun shart-sharoitlarni yaratishni belgilab beradi.

Ijodkorlik yangi o'rganish mavzusi emas. Inson qobiliyatlari muammosi har doim odamlarda katta qiziqish uyg'otgan. Bizning zamonamizda, ilmiy-texnika taraqqiyoti davrida hayot tobora rang-barang va murakkablashib bormoqda. Bu esa odamdan qolip bo'lmagan, odatiy harakatlarni, balki harakatchanlikni, fikrlashning moslashuvchanligini, tez yo'naltirishni va yangi sharoitlarga moslashishni, katta va kichik muammolarni hal qilishga ijodiy yondashishni talab qiladi. Deyarli barcha kasblarda aqliy mehnat ulushi muttasil oshib borishini va bajaruvchi faoliyatning ortib borayotgan qismi mashinalarga o'tishini hisobga oladigan bo'lsak, u holda insonning ijodiy qobiliyatlari sifatida e'tirof etilishi ayon bo'ladi. Uning intellektining eng muhim qismi va ularni rivojlantirish vazifasi zamonaviy inson tarbiyasidagi eng muhim vazifalardan biridir. Axir, barcha madaniy qadriyatlar, insoniyat tomonidan to'plangan - bu odamlarning ijodiy faoliyati natijasidir. Kelajakda insoniyat jamiyatining qay darajada oldinga borishini esa yosh avlodning ijodiy salohiyati belgilab beradi.

Tasviriy san'at yordamida bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish - bu faoliyatning turli sohalarini birlashtirgan va o'zaro bog'liq elementlarda namoyon bo'ladigan jarayon, masalan:

- dunyoni ijodiy idrok etish;
- dunyoni individual idrok etishni san'at vositalari orqali ifodalash;
- turli vizual texnika va texnologiyalarda ishlash ko'nikmalari;
- tasavvur, ijodiy fikrlash

Ijodiy qobiliyatlarning tarkibiy qismlari masalasi bo'yicha turli nuqtai nazarlarni tahlil qilgandan so'ng, majburiy komponentlar aniqlandi - bu ijodiy tasavvur va ijodiy fikrlash sifati. Shuningdek, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish boshlanishining optimal vaqtini belgilash muammosi ko'rib chiqiladi. Va maktabgacha va maktab yoshi ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun ajoyib imkoniyatlar yaratishi aniqlandi.

Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun quyidagi o'qitish usullaridan foydalanish tavsiya etiladi:

Kashfiyot usuli. Individual va jamoaviy qidiruv faoliyati usuli. Cheklashlar tizimida erkinlik usuli. Dialogik usul. taqqoslash usuli. Ijodiy ustaxonalar. Shuningdek, tasviriy san'at darslariga qiziqishni saqlashning samarali vositalaridan biri o'quvchilar ijodiy ishlari ko'rgazmalari va tanlovlari, darslarda kompyuterdan foydalanish hisoblanadi.

Rasm chizishning noan'anaviy usullaridan foydalanish o'quvchilarning rasm chizishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, kuzatish qobiliyatini rivojlantiradi, ularni to'g'ri ko'rishga o'rgatadi, bolaning tafakkuri, tasavvuri, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Misol sifatida quyidagi samarali texnikalarni keltiramiz: klyaksografiya, barmoqlarni bo'yash, palma chizish, nuqtali naqsh, kollaj va boshqalar.

Hozirgi kunda ko'plab uslubiy yangiliklar o'qitishning interfaol usullaridan foydalanish bilan bog'liq. Interaktivlik (inglizchadan. Interact - ta'sir o'tkazish) o'zaro muloqot qilish yoki dialog rejimida bo'lish qobiliyatini anglatadi. Demak, interfaol ta'lim, eng avvalo, interfaol ta'limdir. An'anaviy o'qitish usullari bilan ham dialog mumkin, lekin faqat "o'qituvchi-o'quvchi" yoki "o'qituvchi-o'quvchilar guruhi (tinglovchilar)" o'zaro ta'siri sifatida. Interfaol ta'limda bundan tashqari, dialog "o'quvchi - o'quvchi" (juftlikda ishlash), "o'quvchi - o'quvchilar guruhi" (guruhlarda ishlash), "o'quvchi - auditoriya" yoki "o'quvchilar guruhi" o'zaro ta'siri sifatida quriladi. - auditoriya" (guruhlarda ishlashni taqdim etish), "o'quvchi – kompyuter", "o'quvchi – san'at asari" va boshqalar.

Tasviriy san'at darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish quyidagilarga qaratiladi:

- ma'naviy boy va estetik jihatdan rivojlangan shaxsni tarbiyalash;
- badiiy ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish;
- o'quvchilarda san'atning muayyan turlari bo'yicha amaliy faoliyat bilim va ko'nikmalarini shakllantirish;

• o'quvchilarni badiiy asar tomoshabinlari sifatida tarbiyalash, san'at bilan muloqotga bo'lgan ehtiyojni, muallifning badiiy niyatini, turli uslub va yo'nalishlar xususiyatlarini mustaqil idrok etish ko'nikmasini shakllantirish;

• badiiy didni rivojlantirish;

• fantaziyani, fazoviy tasvirni, obrazli tafakkurni, hissiy qobiliyatlarni, ko'nikmalarni rivojlantirish, ular nafaqat badiiy ijodda zarur, balki o'quvchilarning kelajakda san'at bilan bevosita bog'liq bo'lmagan bir qator an'anaviy va zamonaviy kasblar bo'yicha ijodiy va malakali mutaxassis bo'lib yetishishlariga yordam beradi.

Interfaol texnologiyada o'qituvchining asosiy vazifasi - axborot almashish jarayoniga rahbarlik qilish va yordam berish: nuqtai nazarlarning xilma-xilligini aniqlash; nazariya va amaliyotning uyg'unligi; o'rganuvchilarning shaxsiy tajribasiga murojaat qilish, ularning faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ijodkorlikni rag'batlantirish; muloqot ishtirokchilari tajribasini o'zaro boyitish; idrok etish, assimilyatsiya qilish, o'zaro tushunishni osonlashtirish. Agar an'anaviy ta'limda o'qituvchi o'zi orqali o'quv ma'lumotlarini uzatuvchi "filtr" rolini o'ynasa, interfaol ta'limda u o'zaro yo'naltirilgan axborot oqimlarini faollashtiradigan ishda yordamchi rolini o'ynaydi. Shu bilan birga, talabalar axborot almashinuvining to'liq ishtirokchisiga aylanadilar, ularning tajribasi nafaqat tayyor bilimlarni beradi, balki mustaqil izlanishga undaydigan rahbarning optimizmidan kam emas.

O'qituvchi interfaol texnologiyalarda bir nechta asosiy rollarda ishlashi lozim. Ularning har birida u axborot muhitining ma'lum bir sohasi bilan ishtirokchilarning o'zaro ta'sirini tashkil qiladi:

• o'qituvchi matnli materialni taqdim etadi, video ketma-ketligini ko'rsatadi, ishtirokchilarning savollariga javob beradi, jarayon natijalarini nazorat qiladi va hokazo;

• o'rganuvlarning ijtimoiy va jismoniy muhit bilan o'zaro munosabatini o'rnatadi (kichik guruhlariga bo'linadi, ularni mustaqil ravishda ma'lumotlarni to'plashga undaydi, topshiriqlarni bajarishni muvofiqlashtiradi, mini-prezentatsiyalar tayyorlash va boshqalar);

• ishtirokchilarning kasbiy tajribasiga ishora qiladi, qo'yilgan vazifalarning yechimlarini topishga yordam beradi, mustaqil ravishda yangilarini qo'yadi va hokazo.

Interfaol ta'limni tashkil etish hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qilishni, rolli o'yinlardan foydalanishni, vaziyat va vaziyatni tahlil qilish asosida muammolarni umumiy hal qilishni o'z ichiga oladi.

Bolalar ijodiy tasavvurini rivojlantirishning muhim sharti turli xil materiallar va texnikalardan foydalanish, shuningdek, tasviriy faoliyat turlarini o'zgartirishdir.

Interfaol ta'lim o'quv va kognitiv faollikni oshirish, o'quv materialini tushunish va chuqur tushunishni ta'minlash, o'quv jarayonida doimiy ikki tomonlama aloqani ta'minlash maqsadiga muvaffaqiyatli erishish imkonini beradi.

Bunday o'qitish ta'lim jarayoni uchun zamonaviy talablarga javob beradi. Demak, umumta'lim maktabi amaliyotida tasviriy san'atni o'qitishda interfaol texnologiyalardan foydalanish tasviriy san'at o'qituvchisi va uning o'quvchilari oldida yangi istiqbollarni ochadi.

Bu o'quvchi jamoada ishlashni o'rganadi va shu bilan birga fikrlashda mustaqillik, topshiriqlarni bajarishda qat'iyatlilik, tavakkal qilish qobiliyati, original g'oyalarni ifodalash, yangi narsalarni ixtiro qilish qobiliyatiga ega bo'ladi.

Interfaol texnologiyalarning asosiy xususiyati shundaki, ular o'quvchilarning o'quv muhiti bilan bevosita o'zaro ta'siriga asoslanadi. Interfaol texnologiyalardan foydalanish o'quvchi va o'quv muhiti o'rtasida doimiy muloqot o'rnatish imkonini beradi.

Tasviriy san'at darslarida interfaol texnologiyalardan tizimli foydalanish quyidagi shaxsiy fazilatlarni rivojlantiradi: fazoviy fikrlash, o'tkir rang tuyg'usi, ko'zning hushyorligi, insonning aql-zakovati sifatlarini shakllantiradi, pirovardida, ular nafaqat ijod qilishda muhim ahamiyatga ega. ob'ektning chizmasi, eskizi yoki modelidir. Bu fazilatlarga, birinchi navbatda, majoziy tasvir va mantiqiy fikrlash kiradi, ular har qanday inson faoliyatida ijodkorlik uchun shartdir. Bu fazilatlar boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda o'zlarining tasviriy san'atlarida allaqachon namoyon bo'lib, rivojlanayotgan shaxsga bo'lgan ehtiyojga aylanadi. Ko'proq darajada, bu tadbirlar talabaning individualligini namoyon etishga yordam beradi,

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества.- Ростов/ Д., 2003.-173с.
2. Гузеев В.В. Основы образовательной технологии: дидактический инструментальный. – М.: Сентябрь, 2006. – 192 с.
3. Пелевина Т. И. Использование интерактивных методов обучения на уроках изобразительного искусства для развития творческих способностей обучающихся // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016.
4. Комарова Т.С. Коллективное творчество детей. - М.: Владос, 2003. Косов Б. Б. Творческое мышление, восприятие и личность [Текст] - М.: ИПП, Воронеж, 2005.-47с
5. Gysels M., Higginson I. J. Interactive technologies and videotapes for patient education in cancer care: systematic review and meta-analysis of randomised trials //Supportive care in cancer. – 2007. – Т. 15. – С. 7-20.
6. Kovács P. T. et al. Application of immersive technologies for education: State of the art //2015 International Conference on Interactive Mobile Communication Technologies and Learning (IMCL). – IEEE, 2015. – С. 283-288.
7. Hikmatov J.S. Tibbiyot instituti talabalarini o'qitishda interfaol usullardan foydalanish //Involta Scientific Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 54-59.

8. Kudratilloev N. A., Akhmedov B. A. Application of communication-cluster technologies in pedagogical institutions: interactive methods of processing graphic data //Scientific Progress. – 2021. – T. 1. – №. 5. – C. 191-198.